

Калашник Т.О.,

студентка юридичного факультету
Сумського державного університету

Колеснікова М.В.,

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки
Сумського державного університету

НЕДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОПРАВНОСТІ СТОРІН В ГОСПОДАРЬСКО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ НА ПРИКЛАДІ ПРАВ ВІДПОВІДАЧА ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

Анотація: В статті виділені основні недоліки в законодавстві, що існують у зв'язку із недотриманням принципу рівноправності сторін в судовому процесі під час здійснення заходів забезпечення позову та вжиття запобіжних заходів. Зазначені пропозиції щодо шляхів подолання недоліків і прогалин у даній сфері.

Аннотация: В статье выделены основные недостатки в законодательстве, которые существуют в связи с несоблюдением принципа равноправия сторон в судебном процессе при осуществлении мер обеспечения иска и принятия мер предосторожности. Указаны предложения относительно путей преодоления недостатков и пробелов в данной сфере.

Summary: The article highlights the main shortcomings of the legislation that exist due to the omission to observe the equality of the parties during the trial basis when implementing measures to ensure the claim and taking advance measures. The ways of overcoming the drawbacks and the gaps in the area are provided.

Постановка проблеми. Конституція України проголошує, що одним з основних принципів судочинства є рівність усіх учасників судового процесу, змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Господарсько-процесуальний Кодекс також зазначає про принцип рівноправності сторін перед законом та судом під час здійснення судового процесу. Це означає, що сторони мають однаковий обсяг прав та обов'язків, а також однаково забезпечені можливістю захищати свої інтереси. Проте через недоліки сучасного господарсько-процесуального законодавства даний принцип не є дотриманим в час-

тині прав та можливостей відповідача.

Позивач має право на вжиття заходів забезпечення позову, проте заходів, які б також гарантували і забезпечували права відповідача в сучасному господарсько-процесуальному законодавстві немає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Даній темі були присвячені статті та інші наукові праці українських та зарубіжних вчених та громадських діячів: В. С. Букіної, М. Ю. Каргузова, Д. Луспеника, М. К. Треушнікова, М.Й. Штефана, В. В. Яркова тощо.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних недоліків

законодавстві у зв'язку з дотриманням принципу рівноправності сторін під час здійснення заходів забезпечення позову та вжиття запобіжних заходів під час судового процесу, а також пошук оптимальних шляхів урегулювання правових колізій в даній сфері.

Виклад основного матеріалу.

Принцип рівноправності сторін у цивільному процесі М. Треушніков визначає як таке нормативно-керівний початок, який забезпечує сторонам рівне процесуальне становище перед судом під час здійснення правосуддя [1]. Принцип процесуальної рівноправності сторін забезпечується змагальною формою судочинства, яка надає їм можливість в рівній мірі “змагатись” перед судом, особливо на стадії судового розгляду і вирішення справи [2, с.53]. Цей принцип закріплює рівні можливості реалізації і захисту прав сторін у господарському процесі, унеможлиблює надання переваг будь-якій зі сторін.

Відповідно до ГПК України, особа, яка має підстави побоюватися, що подача потрібних для неї доказів стане згодом неможливою або утрудненою, а також підстави вважати, що її права порушені або існує реальна загроза їх порушення, має право звернутися до господарського суду із заявою про вжиття запобіжних заходів до подання позову [3].

Умовою застосування заходів до забезпечення позову за вимогами майнового характеру є достатньо обґрунтоване припущення, що майно (в тому числі грошові суми, цінні папери тощо), яке є у відповідача на момент пред'явлення позову до нього, може зникнути, зменшитись за кількістю або погіршитись за якістю на момент виконання рішення [4].

Відповідач може сховати майно, передати його іншим особам, продати чи

обміняти його, що, по суті, позбавляє позивача права забезпечити свій позов.

Отже, заходи забезпечення позову та запобіжні заходи вживаються для того, аби унеможливити здатність відповідача уникнути справедливої кари, а також гарантувати позивачеві його право на забезпечення поданого ним позову. Проте даний механізм впливу на господарську діяльність є досить жорстоким з огляду на те, що відповідальна сторона має понести досить великі економічні збитки.

Заходам забезпечення позову позивача та запобіжним заходам під час подання позову приділено досить значну увагу в Господарсько-процесуальному Кодексі, проте гарантуванню прав відповідача під час здійснення даних заходів не виділено майже ні слова.

Під час здійснення заходів забезпечення позову та запобіжних заходів принцип рівноправ'я сторін під час судового процесу є розпливчастим та не зрозумілим. Адже права відповідача повинні бути так само гарантовані, а інтереси захищені, як права та інтереси позивача. В іншому ж разі – є можливість виникнення матеріально-правової обмеженості відповідача, поява серйозних майнових витрат та збитків.

В Господарсько-процесуальному Кодексі чітко не визначено поняття «забезпечення позову», але говориться про те, що вони є складовою «забезпечувальних заходів».

М. Ю. Картузов говорить про те, що запобіжні заходи та заходи щодо забезпечення позову в господарському процесі України є видами забезпечувальних заходів, оскільки загальною головною метою запобіжних заходів і заходів щодо забезпечення позову є забезпечення ефективного виконання майбутнього

рішення господарського суду. Сутність запобіжних заходів визначається в тому, що вони застосовуються господарським судом ще до подання позову по суті спору. У якості об'єктивних передумов застосування запобіжних заходів визнаються прагнення держави гарантувати учасникам спірних правовідносин можливість фактичного виконання судових рішень, які можуть бути прийняті на їхню користь [5].

Законодавством визначається, що забезпечення позову застосовується як гарантія задоволення законних вимог позивача, господарський суд не повинен скасовувати вжиті заходи до виконання рішення або зміни способу його виконання, за винятком випадків, коли потреба у забезпеченні позову з тих чи інших причин відпала або змінилися певні обставини, що спричинили застосування заходів забезпечення позову, або забезпечення позову перешкоджає належному виконанню судового рішення [4].

Захист прав відповідача відбувається з моменту отримання ним ухвали про порушення господарської справи. Після цього він має право збирати докази, заявляти клопотання та відводи, подавати зустрічний позов тощо. Але Господарсько-процесуальним Кодексом не регламентовано гарантій скасування заходів забезпечення позову, а саме – не зазначено як же саме має здійснюватися дане скасування: форма подання заяви, чітке зазначення осіб, які мають право на заявлення про скасування.

На відміну від господарсько-процесуального законодавства, цивільно-процесуальне законодавство досить чітко регламентує умови скасування заходів забезпечення позову. Забезпечення позову може бути оскаржено, може бути прийнято зустрічне забезпечення, заміна

виду забезпечення позову, скасування заходів забезпечення позову тим же судом, відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову [6].

Особа, щодо якої застосовано заходи забезпечення позову без її повідомлення, протягом 5 днів з моменту отримання ухвали, може подати до суду заяву про скасування заходів забезпечення позову. Дана заява розглядається судом протягом 10 днів [7].

Іншим питанням, яке б гарантувало принцип рівності з огляду на права та інтереси відповідача, є забезпечення відшкодування збитків, пов'язаних із неправомірним вжиттям до нього запобіжних заходів. ГПК зазначає, що у випадку припинення запобіжних заходів або у випадку відмови заявника від позову, або у випадку набрання законної сили рішенням щодо відмови у задоволенні позову особа, щодо якої вжито запобіжні заходи, має право на відшкодування шкоди, завданої вжиттям цих заходів [8]. Проте законодавством не зазначено, хто саме понесе витрати в разі ініціювання прокурором або судом заходів забезпечення позову та запобіжних заходів. Звичайно, є зрозумілим, чому законодавець змовчав про дані обставини. Адже є логічним, що витрати в даному випадку покладаються на державний бюджет.

Також розглядаючи рівноправність сторін, слід зазначити, що доцільним було б надання права відповідачеві на зустрічне забезпечення. Наприклад, винесення на депозит суду грошей як гарантії відсутності зловживань правом на звернення про забезпечення позову [9, с. 59–60].

Висновки і пропозиції.

Отже, можемо підсумувати, що наразі чинне господарсько-процесуальне зако-

нодавство має суттєві недоліки в сфері дотримання принципу рівноправності сторін під час здійснення застосування заходів забезпечення позову та запобіжних заходів, а саме:

1. Відсутність чіткої регламентації, яким саме чином має здійснюватися скасування забезпечення позову: форма подання заяви, чітке зазначення осіб, які мають право на заявлення про скасування.
2. Невизначеність осіб, які мають відшкодувати збитки у разі скасування заходів забезпечення позову в разі ініціювання останніх прокурором або судом.

3. Відсутність в сучасному господарському процесі зустрічного забезпечення відповідачем.

А тому слід вжити наступних заходів для подолання даних недоліків:

1. Зазначити конкретне коло осіб, які мають право на ініціювання заходів забезпечення позову.
2. Встановити форму подання заяви про скасування – письмову заяву.
3. Встановити відповідальність позивача у вигляді відшкодування збитків за ініціювання заходів забезпечення позову прокурором або судом, в результаті яких відповідач зазнав матеріальних збитків, через підтримку інтересів позивача з боку прокурора та суду в даній ситуації.

Література:

1. Букина В. С., Треушников М. К. Основные принципы гражданского процесса // В.С. Букина, М.К. Треушникова. – М.: 2000. – 121 с.
2. Штефан М. Й. Цивільний процес // М. Й. Штефан– К.: Ін Юре, 1997. – 400 с.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.savvy.in.ua/tema-9-zapobizhni-zahodi-ta-zahodi-do-zabezpechennya-pozovu-u-gospodarskomu-protsesi/>
4. Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову: Закон України від 26.12.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0016600-11>
5. Картузов М. Ю. Запобіжні заходи в господарському процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2010/10kmyzgp.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1
6. Луспенік Д. Практика розгляду судами заяв про забезпечення позовів при вирішенні спорів у цивільному судочинстві: спірні питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2786>
7. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
8. Господарський процесуальний кодекс: Закон України 6.11.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/page2>
9. Ярков В.В. Обеспечение иска в арбитражном процессе / В. В. Ярков // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. – 1998. – № 4. – С.59-60.

Калашник Т.О., Колеснікова М.В. Недотримання принципу рівноправності сторін в господарсько-процесуальному законодавстві на прикладі прав відповідача під час здійснення заходів забезпечення позову / Т.О. Калашник, М.В. Колеснікова // Карпатський

правничий часопис. – Л.: Західноукр. орган. «Центр правничих ініціатив», 2015. – № 9. – С. 63-67